

בית המשפחה בבלבוב, כפי שהוא נראה היום

איזבלה (זולא) בילדותה

חניטה לשם פיוס

חניטה מצאה את זהותה

על המסע לחיפוש העבר
של הילדה מהפיתה בגימנסיה הרצלית

ריאיון וכתבה: דניאל עמיחי-מכלין

בשנות החמישים, כאשר חבשנו את ספסלי היינו תלמידי הגימנסיה הרצלית בתל-אביב, למדה בכיתתנו ילדה שקמה חניטה. רוב התלמידים בכיתה גרו בתל-אביב, ואילו חניטה גרה במושבה רמת-השרון, שאז לא ידענו אפילו היכן היא נמצאת. אבל זה לא היה הרבר היחיד שהבריל (שהיה שונה) בין חניטה לבנינו. זה לא היה הרבר היחיד שלא ידענו אז על חניטה: חניטה הייתה ילדה מאומצת, ניצולת השואה, שלא ידעה את שמה ואת שם הוריה ולא ידעה דבר על מקום הולדתה. כאשר הייתה בת שבע, הובאה ארצה ונמסרה לאימוץ לבני הזוג אדלמן ברמת-השרון.

כל זאת לא היה ידוע לנו אז.

לפני כשנתיים התקיים פנס מחזור, ואנחנו התראינו (נפגשנו) עם חברים, שאת חלקם לא ראינו קרוב לחמישים שנה. נפגשתי שוב עם חניטה. רק אז התברר לי שהייתה ילדה מאומצת, ושכמשך השנים יצאה למסע ארוך בעקבות עברה, מסע שעדיין לא בא על סיומו (לא נגמר).

נפגשתי עם חניטה לשם בכיתה בירושלים, שבו היא מתגוררת (גרה) עם בעלה אלי, אבי שלושת ילדיה, שהוא שותף מלא למסעות בעקבות עברה הלוי בצרפת (לא ברור) של אשתו.

● איך התחיל הכול? מתי יצאת לחפש את זהותך? "ב-1994 הקרינו בטלוויזיה את הסרט התיעודי

(הדוקומנטרי) 'רשימות ונדה', שסיפר על ילדים, כמוני, שניצלו בידי משפחות פולניות בתקופת השואה. גם הם לא ידעו את שמם ותיו כמוני ללא זהות. חלקם הלכו בעקבות עברם ואיתרו (מצאו) את מוצאם. פתאום ראיתי שאני לא היחידה בעולם שקמה ללא זהות, שיש עוד אנשים כמוני, שלא מתביישים לדבר על זה, ואני כל חיי כל-כך התביישתי. פניתי אל מפקדת הסרט, ומכאן החלו העניינים להתגלגל. בחיפושים אחרי קצה של חוט נשאלתי מה אני זוכרת מעבר, ואני השבתי שאני זוכרת דבר. לא ידעתי איך קראו לי ואיפה נולדתי, אבל השם קרקוב כאילו אמר לי משהו. כמשך הזמן הבויקו (נראו פתאום, נצנצו) לי זיכרונות כגון (כמו) אגניה עם חלון עגול, או בית בתל-אביב ליד גן החיות ושאלות של חיות. זיכרונות אלה התבררו בדיעבד (לאחר מעשה) כנכונים. הכול התברר בדיעבד.

קצה חוט בחתונה

קצה החוט שהתחלנו ממנו מקורו (ראשיתו) בשנת 1963, כאשר בטקס החתונה שלי מישוי סיפרה להורים של בעלי שהיא מכירה את האישה שהביאה אותי ארצה. בזמנו לא עשיתי דבר עם הדיעה הזו. אבל תחקירנית הטלוויזיה איתרה את האישה, ששמה היה חלנה גולדימן, וארגנה (סידרה) פגישה בינינו.

כשהגענו לביתה של חלנה, היא נפלה על צווארי (חיבקה אותי) וקראה: זוליינקה, זוליינקה. רק אז נודע לי לראשונה שהשם שנתנו לי הורי היה איזבלה, בקיצור זולא, ושמות החיבה זוליינקה או זוליינקה. חלנה סיפרה לי, שבשנות הארבעים עברה בבית יתומים מטעם הג'וינט בקרקוב. לרבקה, בשנת 1946 הגיעו למקום הנריק וסופיה וראדזיי מלבוב ובנם אנדזיי, והביאו אתם ילדה קטנה בלונדינית, יפה, חולת שחפת (טوبرקולוזיס), ששמה זולא (איזבלה).

מכאן אפשר היה להתחיל בתחקיר, והוא ארך כארבע שנים. בשנת 1999 יצאו חניטה ובעלה עם צוות הטלוויזיה הישראלית בעקבות עברה של חניטה. לאט-לאט התבהרו הפרטים וחשפו את סיפור ילדותה של חניטה.

כך הכול התחיל: כאשר נלקחו הוריה של זולא לגטו בלבוב, הם הבינו שחיייהם בסכנה ומסרו את בתם התינוקת, כבת שנה, לשכנה פולנית ושמה אנילה סטכביץ. לפי הסכם ביניהן, בימים מסוימים ובשעות מסוימות הביאה אנילה את הילדה לפארק היורה, והאם הייתה חומקת (פורחת) מהגטו, מסתתרת (מתחבאת) בין העצים ומתבוננת (מסתכלת) בכמה התינוקות, בלי שתוכל אפילו לאמץ אותה אל לבה (לחבק אותה). ארבע פעמים היא הגיעה, עד שהורלה (שהפסיקה) לבוא...

בקיץ 42 נשלחו מגטו לבוב משלוחים המוניים לטרבלינקה.

זולא נשארה בידי משפחת סטכביץ, אך כעבור זמן מה נקלעה (נכנסה) המשפחה למצוקה כלכלית (למחסור בכסף), והם מסרו את הילדה לחברים שלהם, הנריק וסופיה וראדזיי, שהיו הורים לבן אחר והשתוקקו (רצו מאוד) שתהיה להם בת. הם גרו בפרוור (בשכונה) של לבוב, במושבת הפרופסורים. בנם אנדזיי הפך לאח לכל דבר לזולא הקטנה. אהבה גדולה שרה (הייתה) בין הילדים, שהיו תמיד יחד, למרות הבדל הגילים ביניהם, 11 שנים. בהבוק (הבאה) אל העבר נזכרה חניטה שטנקים עברו ליד ביתם, והם התחבאו במרתף. זכור לה שפתרה אז מאו.

האידיילה נמשכה כשנה וחצי בלבד. זולא חלתה בשחפת, ובני הזוג וראדזיי, שככל הנראה ידעו שבידיהם ילדה יהודיה, הביאו אותה לקרקוב, לבית יתומים יהודי. בדיעבד סיפרו לחניטה, שהפרידה הייתה קשה עליה ביותר. היא בכתה במשך ימים ויללות, ואילו אנדזיי בכה והתחנן שירשו לו לכל הפחות להתבונן (להסתכל) בה דרך חור המנעול.

מבית היתומים נשלחה לבית מרפא לחולי ריאה, מוסד מסויד, ששלח בכל חודש דיווח לג'וינט על הילדים היהודים. בחיפוש בארכיון היהודי בוארשה נמצאה הפרטיסייה של זולא מאותו מוסד: צוין שמה:

איזבלה, ומקום הולדתה: לבוב. לפרטיסייה צורפה תמונה שלה.

כאשר הבריאה ובני הזוג וראדזיי רצו לקחת אותה בחורה, התברר להם שהדבר בלתי אפשרי. הארגונים היהודיים לקחו את הילדים תחת חסותם והתכוונו להעלות אותם לארץ ישראל. זולא עלתה, כאמור, עם חלנה גולדמן, שהיה לה סרטיסקט לעלות לארץ.

בת שבע

חלנה וזולא הגיעו ארצה באגניה פרוכידנס ב-25 בפברואר 1947. תחילה שהו (בילו) השתיים במשך שבועיים אצל בני משפחתה של חלנה בתל-אביב, ליד גן החיות, ואחר-כך נמסרה זולא לאימוץ להינדה וד"ר גד אדלמן מרמת-השרון. הם נתנו לה את השם חניטה, וביקשו מהחלנה לא לבוא ולא לשמור על קשר עם הילדה, כדי שתתאקלם (שתרגיש נוח) בביתם ותראה בהם את הוריה. וכך אומנם קרה.

בת שבע הייתה כשנמסרה לבני הזוג אדלמן ברמת-השרון. כאשר שאלתי את חניטה אם ידעה משהו על עברה, היא התקשתה קצת לענות. מצד אחד היא ראתה בבני הזוג אדלמן הורים לכל דבר, ואמרה שמתחת לגיל שבע לא ידעה דבר על עברה, אבל מפעם לפעם היו לה הבוקי ויכרון, ובאניה-שהוא מקום בתודעה (בהכרה, במחשבה) הייתה לה הרגשה

שהיו לה חיים קודם לכן.

● האם ידעת מהרגע הראשון שבני הזוג אדלמן לא היו הורייך?

"לא, אף פעם לא ידעתי".

● אבל הם אמרו לך שהם מצאו אותך.

"תראי, אני אף פעם לא ידעתי שאני מאומצת; זו הייתה תקופה שלא דיברו על זה. ברמת-השרון היה קשר של שתיקה, ולי היה פנאח מנגנון הרחקה (הרחקה, הסתרה, סילוק) חזק מאוד. הייתה לי הרגשה שאולי אני לא שייכת אליהם, כי הם היו מבוגרים מאוד, הם היו בסביבות גיל שישים. אבל אני כנראה באתי מכאוס (מבלבול) כזה, שכל מה שאמרו לי קיבלתי. הם התייחסו אלי כהורים, וכן גם אני קראתי להם אמא ואבא, אבל לא הייתה בינינו קרבה נפשית.

אבא אהב אותי מאוד, ואמא הייתה יותר מסויגת (מרוחקת, לא מתלהבת). היא לא רצתה לאמץ אותי כחוק, רק הוא. כשהגעתי אליהם דיברתי רק פולנית, והם דיברו עברית וביניהם דיברו רוסית. התחלתי ללמוד בכיתה א', והילדים דיברו עברית. אבל המורה זכה מכיתה א' לימדה אותי באופן פרטי עברית, ומהר מאוד התחלתי לדבר עברית. לא הייתה לי ברירה".

● איך את זוכרת את ילדותך ברמת-השרון?

"הייתה לי ילדות טובה, באמת. אני כנראה הייתי הקמשך - בעמוד הבא, עמ' 12

איזבלה בפארק הניוה בלבוב

ההורים המאמצים מרמת־השרון עם חניטה

"האח" אנדז'יי בבגרותו

עם הלנה גולדמן, השָׁלֵב הבא היה נסיעה לְקרקוב, לבית היתומים. חניטה נָכְרָה בְּמעומעָם (לא בְּבירור) גֵּרָם (מבִּינֶה) מִדרגות גדול וביקשה לראות מְקֻרֵב את החרדים ואת המָקוֹם שאנדרז'יי הציץ בה דרך חור המְנעוּל. הניסיונות לְאַתֵּר את משפחת וראז'יי, הוֹרִיו של אנדרז'יי, עָלוּ בְּתוֹהוּ (נכשלו). אולם מִבְּצַע משותף של הטְלוּוִיזיה הפולנית והטלוויזיה הישראלית הביא לְתוֹצָאָה מִיָּדִית: מִשְׁךְ מיוחר, ששמו "דמות אֲבוּדָה", שוֹדֵר בְּאוֹתוֹ הזמן בִּירוּשָׁלַיִם וּבונֶאֱרָשָׁה. הוֹקֵרנָה תְּמוֹנָתָה של זולא הקטנה וּנְשֹׁאָהּ הַשְׁאֵלָה המוֹפְרָת כּל־כֹּךְ מחיפושֵׁי קרובים: "מי מכיר, מי יוֹדֵעַ?". שיחת הטלפון המְצוּפָה (שחיכו לה) הגיעה מוורוצלב. על הקו היה פרופ' ברוניסלָב גֶנְסֶארג', בן 91, בְּעֶבֶר מַלְבוּב, שאמר שהוא מְכִיר את הילדה. בְּפגִישָׁה בִּינו לבין חניטה, הוא הסתכל עָלֶיהָ ואמר: 'אותן עֵינָיִים, אותו חיוך'. הוא סיפר שְׁבָאוֹתם ימים גר בְּבִית אחר עם סופיה וְהֶנָּרִיק וראז'יי, והוא זוכר שֶׁבִּיאוּ את הילדה. הֶנָּרִיק אומנם אמר שהיא בת של חֵבֶר מִהַמחֻתָּרַת, אבל הפרופ' גנסארג' ידע שהיא יהודיה. הרבה פעמים הוא גם שָׁמַר עָלֶיהָ כּשֶׁהָם לא היו בבית. הוא לא נָכַר הרבה, אבל הוֹבִיל את המָסַע לְשָׁלֵב הבא שלו, כשאמר שרופָאָה ושמה ד"ר מִיֶּרֶה רִיִּים מַלְבוּב, שחִנָּה כּיוֹם בְּלוֹנְדוֹן, מחפשת את זולא. על כך מספרת חניטה:

המסע לקרקוב

הפגישה של חניטה עם הָלֶנָה הייתה ראשונה מִבִּין פגישוֹת מְרַגְשׁוֹת שעוד נִכְוֶנוּ (חיכו) לחניטה בְּמָסַעַה בְּעֻקְבוֹת עֲבָרָה. לאחר הפגישה המְרַגְשֶׁת של חניטה

משפחה שלה, אַנִּיֵּלָה סְטֶכְבִּיץ', מַלְבוּב, האִישָׁה שְׁקִיבְלָה אותי מִיָּדִי אִמִּי. בּמִכְתָּבָה ביקשה אניילה לְכַרֵּר מה עָלָה גְּזוּרָלָה של הילדה זולא, שאותה מסרה לפני שנים רבות למשפחת וראז'יי. לפני מותה היא הייתה רוצה מאוד לְדַעַת שהילדה נְכַתָּה לְחִיִּים טובים. היא נִפְטְרָה בשנת 1991. ד"ר רִיִּים שְׁמֶרָה את המכתב לְמִקְרָה שבכל זאת תִּמְצֵא אותי. היא מְסַרָה לנו את כְּתוּבָתָהּ של בְּרִיסְטִינָה, בתה של אניילה סטכביץ', המתגורֶרֶת בוורוצלב שבפולין. הפגישה עם בריסטינה הייתה מְרַגְשֶׁת מאוד וְחֲשׁוּבָה מאוד עֲבוּרִי. היא האדם הַיָּחִיד בְּחִיִּים שֶׁכִּיר את הוֹרִיִּי. ממנה שמעתי מְכֻלִּי ראשון (ממקור ראשון) איך אמא שלי באה אֲלֵיהֶם ומסרה אותי לאמא שלה. היא אפילו זוכרת שהיה אז יום מְעוּנָן. היא הייתה אז כבת 16. היא סיפרה שהייתי תִּינוּקָת שְׁקָטָה וטובה, ולא בְּכִיתִי ולא הִטְרַדְתִּי. שאלתי אותה איך אמא שלי נִרְאָתָה, והיא אמרה שאני דומה לה, אבל לה היה שִׁיעָר ארוך. אחרי שאִמָּה מסרה אותי לְהֶנָּרִיק וראז'יי, הִלְכוּ שתיהן לְבַקֵּר אותי בְּבִיתוֹ, והתְרַשְׁמוּ שטוב לי שֶׁם מאוּה. שיחקתי עם הבן שלהם והייתי מאושרת. היא ידעה לספר שהוריי גרו בלבוב ברחוב גרוֹדְצָקָה 62. בְּאוֹתוֹ בית הייתה גם חֲנֻנֹת שלהם. היא נָכְרָה את סִבִּי, יהודי בעל זָקוֹ ופִּיאוֹת לְבָנִים, שהיה יושב בְּחֻנּוֹת, וכן שְׁלֶסְכָא־רָבָא שלי הייתה חנות צַעְצוּעִים מוֹכֶרֶת מאוד בלבוב, ושִׁהִיֵּנו משפחה אִמְרִיָה (עִשְׂרִיה) מאוּה.

בבִּיקוּרֵנוּ בְּאֶרְכִּיוֹן של לבוב מצאנו את הפרטים על הוֹרִיִּי: אבא שלי, לִיאָוִפּוֹלֵד וְלֹדְבָאוּם, יליד 1904; אמא שלי הָלָה וְלֹדְבָאוּם לבית קֶלֶפֶטָן, ילידת 1912. הם נישאו בלבוב ב־1937. כן מצאנו תעודה של בתם איזבלה ולדבאוּם, ילידת 1940, מֶרְחוּב גרודצקה 62. הָאֶרְכִּיוֹן מחזיק תיעוד על כל בית בְּעִיר. מצאנו הַתְּכַתּוּבוֹת עם העִירִיָּה בְּתַתִּימַת יָרֵם של אבי ואִמִּי. בִּיקְרָנוּ גם בבית בְּמוֹשְׁבַת הפרוֹפֶסוֹרִים, שבימי המלחמה האחרונים בלבוב, כשִׁירוּ עֵלֵינוּ, הַתְּחַבָּאנוּ שֶׁם בְּמֶרְתִּף לְמִשְׁךְ הלילה. אבל המָקוֹם הַכִּי מְרַגֵּשׁ מִבְּחִינָתִי היה פֶּאָרֶק הַיּוֹרָה, שֶׁם אִמִּי הייתה מְסַתְּפֶלֶת עָלַי בְּהִיחָבָא. אני רק יכולה לחשוב כמה נורא היא הרגישוּהוּ.

- איך את הרגשת בְּאוֹתוֹ מְעֻמָּד?**

"נורא, זה היה כּל־כֹּךְ מְרַגֵּשׁ. אני לא יכולה אפילו לספר על זה בלי שְׁעִינֵי מתמלאות דְּמָעוֹת. אני חושבת לעצמי, אִיזוֹ גִּיבוּרָה הייתה אמא שלי, שבגיל 28 מסרה אותי, כי ידעה שהיא הולכת אֶל מותה, ובעצם נתנה לי חיים פְּעֻמִּיִּים".

- איך הרגשת בלבוב?**

"הרגשתי שניצחתי. נסענו לפי הַהֲנַחָיוֹת (ההוראות) של בריסטינה, שהסבירה בְּמוֹדִיק שהבית שלנו הוא בֵּית פִּינָתִי מְפוֹאָה, מוֹל הַכְּנִסְיָה הגדולה. חֲצִי מהרחוב היה שִׁינָךְ לְמִשְׁפָּחָה שלנו. הלכנו לְבִית של בריסטינה, המָקוֹם שבו גדלתי, הלכנו לָגֶטוֹ, לְמָקוֹם שבו הוציאו את הוֹרִיִּי לַהוֹרָג. קָשָׁה להסביר כמה הכול היה מְסַעִיר וּמְרַגֵּשׁ".

- מה היה הקִטָּע הַכִּי מְרַגֵּשׁ בְּמָסַעַךְ?**

"הכול היה מרגש – הפגישות עם האנשים, המקומות שהוֹרִיִּי חיו בהם. אף פעם לא חשבתי שְׁאֲחֹזֵר לְמִקְמוֹת האלה. הפגישה עם משפחתו של אַנְדְרִז'יי הייתה קָשָׁה. חיפיתי לְרַגֵּעַ שבו אֲפָגוּשׁ את 'אָחִי', אבל לְרוֹעַ המזל הוא נִהְרָג בתאונת דְּרָכִים יוֹמִיִּים אחרי השידור בְּטֶלוּוִיזִיָה. כשאֲשַׁתוֹ סיפרה לי על כך חֲשֵׁתִי כָאֵב גדול ואֲכַנּוּכָה. כּל־כֹּךְ חיפיתי לפגישה בִּינֵינוּ. ישבתי עם אֲשַׁתוֹ וּבְתוֹ ונִכְרַתוֹ בְּבִיתָם, אבל לא יכולנו לדבר, כי הן דוֹבְרוֹת פּוֹלְנִית בלבד, וְנוֹקְקֵנוּ לְעוֹזֶרֶת מתורגְּמָן. על הקיר בְּסֻלוֹן בֵּיתָם תלויות תמונות גדולות של הֶנָּרִיק, של סופיה ושל אנדרז'יי, ולא נוֹתֵר לי אֶלָּא לְהִתְבּוּנֵן ב'אָחִי' האהוב ולְכַכּוֹת אֶת מוֹתוֹ. מְעַיֵּין הַדְּבָר שְׁאֵת תמונות הַיְלָדוֹת שלי גם הם וגם משפחת סטכביץ' שָׁמְרוּ בְּמִשְׁךְ כל השנים האלה, חמישים שנה. אֲשַׁתוֹ סיפרה לי שתמיד היה מדבר עָלַי ומספר עד כמה אהב אותי.

דָּאָגְנוּ לִכְך שִׁיעֲנִיקוּ לְצֶאֱצָאִים של משפחת סטכביץ' ומשפחת וראז'יי את אות חֲסִידֵי אומות העולם. שתי המשפחות סיכנו את עצמן כדי להציל אותי".

- האם ילְדִּיִךְ היו שותפים לְכָל עֵינִינוּ גִּילוּי השוֹרְשִׁים שְׁלָךְ?**

"הם יודעים מגיל צעיר שאני ניצולֶת השואה, אבל לא הרבה מְעֻבָּר לִכְך. אחד מִילְדֵי התלוּוָה אֶלֵינוּ והיה עד פְּסִיבִי לכל המָסַע. אני יכולה לומר שהילדים שלי שותפים לזה בצורה מינורית מאוד.

מאז שחזרנו, אנחנו מְמַשִּׁיכִים את החֻקִּירוֹת בְּהַתְּכַנּוּיוֹת, ולפני כחודשיים הייתה לנו הפתעה גדולה. כאשר כתבנו לְאוֹנִיבֶרְסִיטָה הִיְגְלוֹנִית בְּקַרְקוֹב, קיבלנו תשובה שלא נשאר כלום, שכל המסמכים נִשְׂרַפּוּ. אומנם יש אֶרְכִּיוִנים שְׁעִדִּין לא נפתחו, אבל צריך לְדַעַת מה בְּדִיוֹק מחפשים וְאֵל מי לפנות, וגם לפתוֹחַ את הָאֶרְכָן, וזה עובד. לְבִסּוֹף קיבלנו תעודה מאותה אוניברסיטה, שהיא למַעֲשָׂה הַמְלָצָה לוֹוֶעֶרָה רְפוּאִית על שם אִמִּי, שֶׁבְּגִיל 18 ביקשה לְהִירָשֶׁם

לְפִקוּלָטָה לְרוֹקְחוֹת. מִשָּׁם נוֹדַע לנו שֶׁם אָבִיָּה – אִיזִידוֹר קֶלֶפֶטָן, וּמְקֻצָּעוֹ – סוֹחָה, והפתובת שלהם – וולקיבסקה 3, לבוב. אבל הָחֻשׁוֹב מְכוּל, לפרטים הזה הייתה מְצוּרְפָת תמונה של אִמִּי. כּיוֹם, כשאני מתְקַרְבָת לְגִיל 70, זו הפעם הַרְאֹשׁוּנָה שאני זוכה לראות את הַקֶּלֶסְתֵּר (מֶרְאֵה הַפָּנים) של אִמִּי. בְּתַעוּדָה כְּתוּבָּה שהיא התקבלה ללִימוּדֵי הרוקחות, אבל לְבִסּוֹף היא בְּתָרָה ללמוד משפְּטִים והייתה לְעוֹרְכַת־דִּין".

- האם את מְמַשִּׁיכָה לחפֵּשׁ?**

"כן, אני רוצה לדעת עוד פְּרָטִים על הוֹרִיִּי, ובעיקר למצוא תמונות. בעקבות הַקְרָנָת הסרט שנַעֲשָׂה על חִיִּי ושמו 'הַנְהוּת הָאֲבֹהָה של חניטה', והוקרן בִּיוֹם הוִיכְרוֹן לשוּאָה, נִמְצָאוּ לי שְׁנֵי בְנֵי דוֹדִים מְדְרָגָה שנייה".

- עֲבִישִׁי, בשָׂאת יודעת מי היו הוֹרִיִּיך, מֵאִיזוֹן בָּאת, אֶת מְרַגִּישָׁה פִּאִילוֹ נולדת מִחֵדֶשׁ?**

"כן, זה רק טבעי. גם הסקֶרְנוֹת שלי התעוֹדְרָה. זו הייתה שמחה גדולה, שמחה של הוֹלָדָת. הָנָה יש לי שוֹרְשִׁים, אני נְטוּעָה בְּאִינְדֶּה־שְׁהוּא מְקוֹם, והילדים שלי יכולים לומר שִׁישׁ להם סבא וסבתא. עכשיו שִׁישׁ לי שֶׁם אני מוֹצִיאָה תְּעוּדָת וְהוֹת חרשה עם שְׁמִי איזֶבֶלָה, שֶׁנֶּת הַלִּידָה ומְקוֹם הַלִּידָה. עכשיו אני יודעת מי אני".

זולינקָה / דִּנְיָה עֲמִיחִי מִיבִלְיוֹ בְּבִית־הַסֵּפֶר לְמֶרְנוּ עַל מַלְחַמַת הָעוֹלָם הַשְּׁנִיָּה. זולינקָה, שְׁהִתְחַבָּאָה תַּחַת הַשֶּׁם חֲנִיטָה, יִשְׁבָּה בַּשוּרָה הָרֵאשׁוֹנָה. הִיא עָבְרָה אֶת הַבְּחִינָה עַל בְּשָׂרָה; הַחֲבִיאוּ אוֹתָהּ בְּמֶרְתֶּף בְּלִי אִמָּא בְּלִי אָבָא כָּכָה לְבָרָה. לְמֶרְנוּ בְּשִׁיעוֹר הִיסְטוֹרִיָה עַל מַלְחַמַת הָעַמִּים הַגְּדוֹלָה, וְאִישׁ מֵאֲתָנוּ לֹא שִׁיעַר בְּנַפְשׁוֹ וְאִישׁ מֵאֲתָנוּ לֹא יָדַע שֶׁהִיִּלְדָה – – –